

ШӘКИЛИ ӘЛӘСКӘР

Кениш вә җарашыглы салон гонагларла долу иди. Кими әйләшмиш, кими дә җер тапа билмәҗиб аҗаг үстә дурмушду. «Баҗаты гачар»ын сәдасы үрәкләри риггәтә кәтирмишди, салон сүкута далыб ханәндәнин һезин вә ширин ләһчәсини һәҗәчанла динләҗирди. Бу сүкуту тәгдир сәсләри позурду. Мәчлисин ашағы тәрәфиндә күнчә сыхылыб даҗанмыш садә кеҗимли, ортабоҗлу бир кәнч охуҗан ханәндәни бөҗүк еһтирасла динләҗирди. Онун чөһрәси бә'зән ачылыр, бә'зән дә тутулурду. Нәһаҗәт, ханәндә дәсткаһы баша вурду.

Һәм ин кәнчин јанында дајанмыш гоча бир бәнна «тој бәјинә» мүрачиәт етди:

— Бәј, ичазә верин бизим ушаг да охусун.

Бәннанын тәклифи наразылыг вә шүбһә илә гаршыланды.

— Чаным, вахтымызы алма.

— Ај уста, о да охумаг билир?

— Әши, ајыбдыр, һеч инсафдыр ханәндәнин јанында ушаг-мушаг охусун?

Ханәндә ишә гарышмалы олду. О, мәчлис әһлинә мүрачиәтлә деди:

— Чамаат, сакит олун, гојун охусун. Бәлкә көзәл сәси вар. Кеч-тез бу ел-обадан бир ханәндә чыхмалыдыр ахы... Шәки Маһалына һавахтачан Гарабағдан ханәндә дә'вәт едәчәксиниз?

Ханәндәнин сөзләри һамыны сакитләшдирди. О, кәнчи јанына чағырыб өз гавалыны она верәрәк меһрибанлыгла деди:

— Оғлум! Мән истәјирәм сәнин сәсини јохлајым. Одур ки, бизә бир «Гатар» оху.

Кәнчин булаг кими чаглајан сәси, вурдуғу зәнкуләләр елә илк дәгигәдән мәчлисин диггәтини чәлб етди. О, муғамы охујуб баша чатанда алгыш гопду. Ханәндә Кештазлы Һәшим¹ бу кәнчин көзәл сәсинә вә истә'дадына һејран олуб, онун әлини бәрк-бәрк сыхараг деди:

— Оғлум, һалал олсун, сәнин чох көзәл сәсин вар. Анчаг муғамата бәләдлијин јохдур. Мән нә гәдәр ки, Шәкидәјәм, тез-тез јаныма кәл, сәнә бир-ики муғам вә тәсниф өјрәдим.

Тәсадүфән Кештазлы Һәшимин шакирди олан бу кәнч истә'дадлы ханәндә Әләскәр Абдуллајев иди.

Азәрбајчан халг мусигиси тарихиндә көркәмли ханәндә кими танынан Әләскәр Абдуллајев 1866-чы илдә Шәки шәһәриндә доғулмушдур. О, јохсул валидејнләринә көмәк етмәк мөгсәди илә кәнч јашларындан бәнна көмәкчиси олмушдур. Ханәндә Кештазлы Һәшимлә тәсадүфи көрүш онун һәјатында дөнүш јаратды. Кәнч Әләскәр Кештазлы Һәшимин гајғысы сајәсиндә өз сәсинин гүдрәтинә инанды, мәчлисләрә, тој шәнликләринә јол тапды. Әләскәр зил вә мәлаһәтли сәси, муғаматы мүкәммәл билмәси илә мүасирләринин е'тимадыны газанды. Мә'лум олдуғу кими, Әләскәр илк илләрдә устад ханәндә Һәшимин јарадычылығы илә таныш олур, ондан охумағын гајда вә ганунларыны өјрәнир, јери дүшәндә исә онунла

¹ Кештазлы Һәшим. XIX әсрдә јашамыш мәшһур Гарабағ ханәндәсидир. Шуша, Шәки, Шамаһы, Кәнчә, Тифлис Тәбриз вә Теһран шәһәрләриндә гурулан мусиги мүсабигәләриндә дөфәләрлә галиб чыхмышдыр. О, бир сәнәткар кими Сәттар, Һачы Һүсү, Мирзә Мәһәммәд Һәсән вә Бүлбүлчан кими зәманәсинин истә'дадлы ханәндәләри илә бир сырада дајанмышдыр. Кештазлы Һәшим Шәки маһалында узун мүддәт ханәндәлик етмишдир.

бирликдә ел шәнликләриндә чыхыш едирди. Чаббар Гарјагды оғлунун јаздыгына көрә, Әләскәр Бакыја кәләнә гәдәр Қештазлы Гәшимдән «Баяты шираз» вә «Секаһ» муғамларыны мүкәммәл өјрәнмишди.

! Әләскәр Абдуллајевин икинчи мүәллими Бакы тачирләриндән Аға Сәид оғлу Ағабала олмушдур. Аға Сәид оғлу һәвәсқар ханәндә иди. Бир күн Аға Сәид оғлу Шәкијә гонаг кедир. Фајтон шәһәрә дахил оларкән Аға Сәид оғлу бир кәнчин дивар тикдији јердә јаныглы сәслә «Секаһ» охудуғуну ешидиб фајтончуја атлары сахламағы әмр едир. Бәнна «Секаһ»ы охујуб гуртардыгдан сонра тачир ону јанына чағыртдырыр вә бир гәдәр сөһбәт етдикдән сонра дејир:

— Бачы оғлу, сәнин чох көзәл сәсин, мусиги габилијјәтин вар. Талә сәнә бөјүк бир верки верибдир. Јахшы олар ки, мәнимлә бирликдә Бакыја кедиб ханәндәлик тәлимини орада өјрәнәсән...

Әләскәр, Аға Сәид оғлунун тәклифини гәбул едир, бир нечә күндән сонра тачирлә бирликдә Бакыја кәлир. Кәнч Әләскәр мүәллими Аға Сәид оғлундан тәлим алыр вә јорулмаг билмәдән мусиги тәһсилини артырыр. О, һәр бир муғамы өјрәнмәк үчүн ајларла вахт сәрф едир. Бир мүддәтдән сонра Әләскәр нәинки Бакыда, һәтта, Азәрбајчанын шәһәр вә кәндләриндә уста бир ханәндә кими мәшһур олур. Гурбан Пиримовун дедијинә көрә, Әләскәри тоја вә мәчлисә дәвәт едән шәхс бу барәдә она мәчлис күнүнә ики ај галмыш хәбәр вермәли иди.

Шәкили Әләскәр зәһмәткеш халгын ичәрисиндән чыхдыгына көрә, һәмишә халга јахын олмуш вә охудуғу гәзәлләрдә халгын истәк вә арзуларыны тәрәннүм етмишдир. Буна көрә дә халг өз сәнәткарыны сеvir вә јүксәк гижмәтләндирирди.

Мәшһур ханәндә Сејид Шушински белә бир әһвалат нәгл едир:

«Бир күн Бакы мәчлисләринин биринә Чаббары, Әләскәри вә мәни дәвәт етмишдиләр. Мәчлис гызышмышды, һаһара гәдәр Чаббар, һаһардан сонра мән вә Әләскәр охумалы идик. Ону да дејим ки, Чаббардан сонра охумаг асан дејилди. Рәһмәтлик Чаббарын бир дәсткаһ охумағы үч-дөрд саат чәкәр, бәзән бир муғамдан башга бирисинә елә усталыгла кечәрди ки, нәинки динләјичиләр, һәтта маһир мусигишүнаслары руһу белә инчимәзди. Сөзүн гысасы, Чаббар «Маһур»у гуртарды. Амма хәбәр кәлди ки, һаһар ијирми-ијирмибеш дәгигә кечикәчәк. Мән фүрсәтдән истифадә едиб Әләскәрә дедим:

— Чаббардан сонра охумаг мәнасыз олса да, әлач јохдур, һаһар вахтынадәк охумалыјыг. Башла көрәк нә олар...

Уста Ширин тары көкләди. Әләскәр бир «Секаһ» охуду, нә дејим... Ханәндәдә белә јағлы сәс, белә көзәл кушәләр,

халлар, белә хырдалыглар вә белә дә ајаглар оларды? Бүтүн мәчлис Әләскәрин охумағындан санки биһуш олмушду»¹,

Бөјүк ханәндә һағлы иди: Әләскәр кими сәнәткарлар чох надир һалларда јетиширләр. Әләскәр тәкчә «Секаһ»ы дејил, бүтүн муғамлары вә дәсткаһлары бөјүк бир мәнәрәтлә охујарды. Хүсусилә «Шур»у сон дәрәчә лирик тонда, өзүнә мәнхус әләвә зәнкуләләрлә динләјичијә чатдырды.

Шәкили Әләскәр исте'дадлы ханәндә иди, онун олдуғча ширин вә јағлы сәсиндән башға, бу сәнәт сәнәсиндә көзәл, орижинал хүсусијјәтләри варды. Инчә дүјғулу минор һаллы һаваларын мисилсиз ифачысы олан Әләскәрин охудуғу муғамлар бизим мәдәни ирсимизин надир инчиләриндәндир.

Шәкили Әләскәр дә 1902—1903-чү илләр Бақы шәһәриндә верилән Шәрг концертләриндә јахындан иштирак етмишди. Биринчи Шәрг концертиндә (11 јанвар 1902-чи ил) Әләскәр «Чаһаркаһ» муғамыны мәнәрәтлә охумушду. «Каспи» гәзети јазырды:

«Консертин икинчи шө'бәсиндә ханәндә Әләскәр өз дәстәси илә чыхыш етди. О, чәтин һава олан «Чаһаркаһ» муғамыны дүзкүн вә усталыгла охуду»².

Әләскәр ејни заманда икинчи (25 јанвар 1902-чи ил) вә үчүнчү (27 јанвар 1903-чү ил) Шәрг концертләриндә «Бажаты шираз», «Шүштәр» муғамларыны вә күрчү маһныларыны мүвәффәғијјәтлә ифа етмишдир³.

Әләскәр Бақыда верилән театр тамашаларынын фәсиләләриндә вә «Ничат» чәмијјәти тәрәфиндән тәшкил едилән «Шәрг кечәләри»ндә бир ханәндә кими јахындан иштирак етмәклә Азәрбајчанда театр вә мусигинин инкишафына хејли көмәк етмишдир.

Шәкили Әләскәр узун илләр мәшһур тарзән Ширин Ахундов вә каманчачы Левон Гараханов илә јолдашлығ етмишдир. Бу халғ чалғы аләтләри үчлүјү көзәл бир ансамблы андырды. Әләскәрин ансамблы тәкчә Азәрбајчанда дејил, Ермәнистанда, Күрчүстанда, Дағыстанда, һәтта Иранда белә мәшһур иди. Дејилдијинә көрә, бир дәфә Иран мәчлисләринин бириндә елә зөвглә вә усталыгла охумушдур ки, мәчлисдә олан ханәндәләр ондан сонра охумағдан имтина етмиш, јалныз Әләскәрә гулаг асмағ нијјәтиндә олдуғларыны билдирмишләр.

Әләскәр Абдуллајев 1913—1914-чү илләрдә «Спорт-рекорд» вә «Екстрафон» сәнмдарлар чәмијјәтләри тәрәфиндән Тифлис вә Кијев шәһәрләринә дә'вәт олунмушдур. О, тарзәнләрдән Гурбан Пиримовун, Тевосун, каманча чаланлардан

¹ «Азәрбајчан кәнчләри», 18 мај 1962-чи ил.

² «Каспи» гәзети, 13 јанвар, 1902-чи ил, № 11.

³ Бах: «Каспи» гәзети, 25 јанвар 1902-чи ил № 20; 29 јанвар, 1903-чү ил, № 24.

ЭКСТРАФОНЪ

АЛЭСКЕРЪ АБДУЛЛАЕВЪ
Э. А. А. ТЕВОСА И МОСЕСА.
 علی عسکر عبداللہ یوف

Б 15301	Баяты Ширазъ Баяты Ширазъ таснифъ	بیاتی شیراز بیاتی شیراز تصنیف
Б 15303	Баяты Кюрдъ Яйлухсъ таснифъ	بیاتی کورد جایلوخ تصنیف
Б 15305	Катаръ Баяты Катаръ таснифъ	قاتار بیاتی قاتار تصنیف
Б 15307	Чаргяй Таснифъ Рагабъ	چارگاه رعب تصنیف
Б 15308	Бастанигаръ Махалифъ	بستانگار موخلف

Шәкили Әләскәрин сәсинә җазылмыш граммофон валларынын каталогу (Кијев 1914-чү ил).

Саша Оганезашвили вә Мосес Гулијансын мүшәјиәтләри илә «Чаһаркаһ», «Раст», «Маһури-һинд», «Забул секаһы», «Раһаб», «Шүштәр», «Һасар» вә с. муғамларын, бир сыра азәри, күрчү вә ермәни маһныларыны вала җаздырыр. Әләскәр «Раһаб» охумагда хүсусилә мәшһур иди. Мусиги тарихимиздә ханәндә Дәли Исмајылдан¹ сонра Әләскәр «Раһаб» охумагда биринчи сајылыр. Бу факты Чаббар Гарҗағды оғлу да тәсдиг етмишдир. Әләскәри дәфн едәркән Чаббар Гарҗағды оғлу демишдир. «Әләскәр, биз сәни јох, «Раһабы» дәфн едирик»,

Шәкили Әләскәр Шәрг мусигисини дәриндән өјрәнмишди. О, устад ханәндә иди. Мәчлисдә охујаркән динләјичиләрин диггәтини өзүнә чәлб етмәји, сәһркар сәси илә онлары «әф-

¹ Дәли Исмајыл XIX әсрин икинчи јарысында җашамыш мәшһур Га-рабағ ханәндәси иди.

сунламағы» бачарырды. Ислам Абдуллајев нәгл едир ки, «Әләскәрдә елә бир усталыг варды ки, о, һәмишә мәчлисдә отуранларын мусиги зөвгүнү нәзәрә алар, мәчлис әһлинин руһуна ујғун муғам вә гәзәлләр охујарды.» Әләскәри јахындан таныјан мәшһур тарзән Гурбан Пиримов демишдир:

«Мән Чаббардан сонра икинчи бир ханәндә Әләскәри көрдүм. Әләскәрин чох «јағлы вә ипәк кими јумшаг» боғазы вар иди, Рәһмәтлик Чаббар һәмишә дејирди: «Әкәр Әләскәрин боғазы мәндә олсајды, бүлбүлү ағачдан јерә ендирәрдим».

Шәкили Әләскәр Азәрбајчан милли мусигисинин бир чох саһәләриндә фәалијјәт көстәрмишдир. Әләскәр үч ил һәмсәнәти Чаббар Гарјағды оғлу илә бирликдә һәким Иоанесјанын тәшкил етдији биринчи Шәрг оркестринин тәркибиндә Бакы зәһмәткешләри гаршысында чыхыш етмишди.¹ Бундан әлавә Әләскәр тарзән Гурбан Пиримов вә каманчачы Арменак Шушински илә бирликдә Бакынын јәј клубларында, «Шәрг мусигиси кечәләри»ндә чалыб чағырмышды.

Әләскәр Азәрбајчан радиосунун мусиги верилишләриндә дә јахындан иштирак етмишди.

Исте'дадлы сәнәткар Әләскәр Абдуллајев 1929-чу ил апрел ајынын 1-дә Бакыда вәфат етмишдир.

Şuşinski, Firidun. Azərbaycanın xalq musiqiçiləri.- Bakı, 1970.- S. 129-135.

¹ Бах: «Бакински работчи» газети 3 мај 1923-чү ил, № 35.